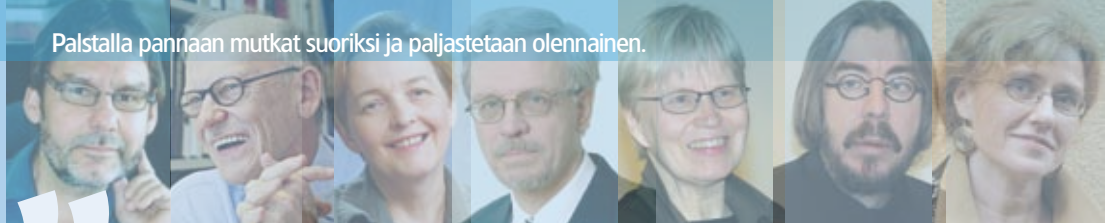

pinnan alta

Mitä tapahtuu todella?
Nähdäänkö metsää puilta?
Ajattelevat ihmiset valottavat
ajan ilmiötä pintaa syvemältä.

Palstalla pannaan mutkat suuriksi ja paljastetaan olennainen.

” Jos hyvinvointipalvelut näivettävät kansalaisyhteiskuntaa, kehitys ei ole sosiaalisesti kestävää.”

Paul Lillrank, professori, Tuotantotalouden laitos, Teknillinen korkeakoulu

Onko hyvinvointivaltion aika ohi?

Hyvinvointivaltio on tapa järjestellä hyvinvointiin liittyviä asioita vauraassa yhteiskunnassa. Hyvinvointi perustuu kansalaisten tulotasoon sekä hyvinvointitekojen määrään ja laatuun.

Hyvinvoinnin tasoa ja jakautumista voivat uhata yleiset kriisit, yksittäiset onnettomuudet ja väärät valinnat.

Rahataloudessa hyvinvointia voi edistää vakuutusilla, tulonsiirroilla ja ammattimaisilla palveluilla, rahatalouden ulkopuolella yhteisöllisillä hyvinvointiteoilla. Hyvinvointimallit poikkeavat toisistaan siinä, miten näiden väliset suhteet ja vastuut muodostuvat.

Pohjoismaissa valtio ja kunnat rahoittavat, järjestävät ja tuottavat palveluja enimmäkseen yksilöille. Keskieurooppalaisessa ja japanilaisessa mallissa perhe on keskeinen. Anglosaksisessa mallissa korostuvat yksilön vastuu ja markkinaehtoiset palvelut. Mallista riippumatta vauraissa maissa hyvinvointiin käytetään nettomääräisesti noin kolmannes BKT:stä.

Pohjoismainen hyvinvointivaltio ei ole taloudellinen katastrofi niin kuin liberaali talusteoria edellyttäisi; ei myöskään lottovoitto, niin kuin sen oma retoriikka sanoo. Niin kauan kuin talous kantaa ja yhteiskuntarauha vallitsee, hyvinvointi ei ole uhattuna. Mallit voivat kuitenkin muuttua.

Hyvinvointivaltion selvin uhka on taloudellinen näivettyminen. Kansalaiset eivät maksa käyttämistään palveluista käypää hintaa. Palvelujen kulutus määräytyy subjektiivisten oikeuksien kautta. Niiden kustannusvaikuttavuudesta ei kanneta huolta. Terveystalouden menot ovat kasvaneet yli kaksi kertaa nopeammin kuin kansantalous ilman vastaavaa kohenemistä kansanterveydessä. Tämän jatkuessa seuraa samanaikainen ylikulutus ja riittämättömyyden tunne.

Julkisia menoja on vaikea leikata, koska kansalaiset ovat luoneet elämäntapansa ja poliitikot valtansa niiden varaan. Jos julkisia palveluja vähennetään, monet epäilevät, etteivät enää selviäisi arkielämästä, koska vaihtoehdot ovat vähissä.

Hyvinvointivaltion missio oli tarjota kaikille samat mahdollisuudet terveydenhuollon, sosiaaliturvan ja koulutuksen avulla. Sodan jälkeisinä nopean kasvun vuosina tavoitteet saavutettiin.

Työtelias työväenluokka tarttui annettuihin mahdollisuuksiin ja pyrki eteenpäin uurastuksella ja koulutuksella. Samalla se keskiloikkaistui. Vanhan työväenliikkeen sivistys ja työetiikka oli nyt pikkuporvarillisuutta, jota vastaan 1960-luvun kulttuuriradikalismi nousi kapinaan. Hyvinvointivaltio lakkasi vetoamasta ihmisen kunnollisuuteen ja ryhtyi sen sijaan ruokkimaan vastuutonta yksilökeskeisyyttä.

Hyvinvointivaltiossa korkea verotus heikentää perheen asemaa (puolisoiden erillisverotus), sukupolvien välistä solidaarisuutta (perintövero), työpaikakerustaista yhteisöllisyyttä (työsuhdeasuntojen verotus) ja omaa säästämistä pahan päivän varalle.

Perheiden sisäisiin asioihin, kuten puolisoitten väliseen työnjakoon ja lasten kasvatukseen, puututaan monin tavoin. Kansalaisyhteiskunta heikkenee, kun hyvinvointitekoja sysätään sosiaalitoimen hoidettavaksi. Syntyy vaatimisen ja kiittämättömyyden kulttuuri, joka ei edistä yhteisöllisyyden edellyttämää vastavuoroisuutta.

Erään päivälehden yleisönosastolla kirjoitti vihainen täti. Hänellä oli oikeus kaupungin invataksipalveluun. Hän oli tilannut auton mennäkseen teatteriin. Autoa ei kuulunut. Täti kuitenkin pääsi teatteriin, koska aviomies ystävällisesti suostui viemään omalla autolla. Näytännön jälkeen oli seuraava kiukustuttava

kokemus, kun invataksia piti odottaa puoli tuntia.

Jos hyvinvointipalvelut näivettävät kansalaisyhteiskuntaa, kehitys ei ole sosiaalisesti kestävä. Samalla tavalla kuin uusiutumattomien luonnonvarojen kohtuuton käyttö tyhjentää raaka-aineverat, hyvinvointipalvelujen holtiton tarjoaminen vie pohjan pois yhteisöllisiltä hyvinvointiteoilta.

Kauhajoien kaltaisten kriisien sattuessa yleinen mielipide vaatii lisää palveluja ja politiikkatoimia ongelmien ehkäisemiseksi. Jotkut haluavat yhteisöllisyyden ja perheiden vahvistamista. Keinoiksi ei kuitenkaan ole tarjota muuta kuin lisää ammattilaisia sekaantumaan perheiden asioihin entistä enemmän. Perheen vahvistaminen edellyttäisi ainakin muutosta takaisin puolisoitten yhteisverotukseen.

Hyvinvointi on tärkeää. Sen järjestämistavalla on vain välinearvo. Hyvinvoinnin taso ei voi olla kohtuuton suhteessa talouden kantokykyyn. Julkisia palveluja ei voi jatkuvasti lisätä, jos se vähentää yksityisiä hyvinvointitekoja. Yksilön subjektiivisiin oikeuksiin keskittyvän hyvinvointivaltion aika on ohi. ●